

**CHET TILINI O'QITISHDA LINGVOPRAGMATIKA VA
LINGVOKULTUROLOGIYANING O'ZARO BOG'LIQLIGI**

Yulduz Haytanova Zafarjon qizi
Qoraqalpoq Davlat universiteti tayanch
doktoranti
E-mail: yulduzhaytanova@gmail.com
Tel: (99) 076 45 41

DOI
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14270293>

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy yondashuvlar asosida chet tilini o'qitishning yangi yo'nalishlari va ularning o'zaro bog'liqligi haqida so'z boradi. Lingvistikadagi zamonaviy tadqiqot aspektlari namoyon bo'layotganligini dalillab beradi. Bular albatta, tilni o'rgatishning noodatiy unsurlari sifatida tan olinadi.

Kalit so'zlar: Lingvokulturologiya, Lingvopragmatika, kontekst, artefakt, antropologiya, konvensiya.

Zamonaviy xorijiy tillarni o'qitish metodologiyasida yangi yo'nalishlar paydo bo'lmoqda. Bu yo'nalishlar lingvokulturologiya va lingvopragmatika terminlarida o'z aksini topgan. Til va madaniyatning o'zaro bog'liqligi kontekstda yuzaga chiqadi. Lingvopragmatika va Lingvokulturologiya o'rtasidagi integratsiyani ta'kidlaydigan qiziqarli tadqiqot sohasi albatta, tilshunoslikning muhim yangiliklaridan biridir. Ularning o'zaro bog'liqligining ba'zi asosiy jihatlari muloqotdagi madaniy kontekstda ko'zga tashlanadi. Lingvopragmatika muayyan kontekstlarda ma'no qanday tuzilganiga e'tibor qaratadi, lingvokulturologiya esa madaniy me'yorlar va qadriyatlar tildan foydalanishga qanday ta'sir qilishini o'rganadi. Tadqiqotchilarning matndagi foydalanilgan tilning madaniy kelib chiqishini tushunishi samarali muloqot va pragmatikani talqin qilish uchun juda muhimdir.

Lingvopragmatikada nutq aktlari tushunchasi (Ostin va Searl kabi faylasuflar tomonidan kiritilgan) madaniy konvensiyalardan ta'sirlangan. Turli madaniyatlarda so'rovlar, kechirim so'rash yoki iltifot kabi nutq harakatlarini amalga oshirishning o'ziga xos usullari bo'lishi mumkin, bu ularning ijtimoiy normalari va qadriyatlarini aks ettiradi. Xushmuomalalik va madaniy o'zgaruvchanlikda xushmuomalalik strategiyalarini o'rganish lingvopragmatika va lingvokulturologiya kesishadigan muhim sohadir. Turli madaniyatlarda xushmuomalalik bo'yicha turli xil taxminlar va me'yorlar mavjud bo'lib, bu odamlarning xabarlarini qanday muloqot qilishiga va sharhlashiga bevosita ta'sir qiladi. So'zlardan tashqari ma'noda esa ikkala soha ham ma'no nafaqat lingvistik elementlardan, balki madaniy kontekstdan ham kelib

chiqishini tan oladi. Lingvopragmatika implikatsiya va xulosa chiqarishning muhimligini ta'kidlaydi, lingvokulturologiya esa madaniy fon bu talqinlarni qanday shakllantirishini o'rganadi.

Til madaniy artefakt sifatida til madaniy amaliyotlar, e'tiqodlar va qadriyatlarni aks ettiradi. Lingvokulturologiya o'ziga xos til xususiyatlari (masalan, idiomalar, maqollar yoki metaforalar) pragmatik foydalanishga ta'sir etuvchi madaniy kontekstlarda qanday chuqur ildiz otganligini ko'rsatadi.

Geert Hofstede: Madaniy o'lchovlar nazariyasidagi ishi bilan tanilgan bo'lsa-da, Hofstedening madaniyatning aloqa uslublariga qanday ta'sir qilishiga oid tushunchalari madaniyat va pragmatikaning kesishishini tushunishga yordam beradi. Klifford Geertz: Uning ramziy antropologiya bo'yicha ishi madaniy ramzlar va amaliyotlar pragmatikaga ham, lingvokulturologiyaga ham ta'sir ko'rsatadigan muloqotni qanday shakllantirishini ta'kidlaydi. Bronislav Malinovski: Kontekstda tilni o'rganishda ustun sifatida Malinovski ma'noni tushunishda kontekstning muhimligini, lingvistik tahlilni madaniy tushunish bilan bog'lashini ta'kidladi.

Bu olimlar, jumladan, pragmatika va madaniyatshunoslik qanday kesishishini o'rganish uchun asos yaratishga yordam berdi va lingvopragmatika va lingvokulturologiya bo'yicha so'nggi fanlararo tadqiqotlarga yo'l ochib berdi. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, lingvopragmatika va lingvokulturologiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik madaniy kontekstlarning tildan foydalanish va ma'no yaratishga chuqur ta'sirini ko'rsatadi. Til shunchaki belgilar tizimi emas, balki madaniy amaliyotlarga chuqur singib ketgan ijtimoiy vosita bo'lganligi sababli, pragmatika va madaniyat dinamikasini tushunish samarali muloqot uchun zarurdir.

Muhim munozaralar shuni ko'rsatadiki, madaniy me'yorlar pragmatik strategiyalarni shakllantiradi, bu esa turli jamiyatlarda xushmuomalalik, bilvositalik va ijtimoiy o'zaro munosabatlardagi o'zgarishlarga olib keladi. Ushbu o'zgarishlar pragmatik tushunmovchiliklarga olib kelishi mumkin, ayniqsa madaniyatlararo kontekstlarda, madaniy farqlardan xabardorlik va sezgirlik zarurligini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, til o'rganish, tarjima va raqamli aloqa uchun ta'sir pragmatik va madaniy tushunchalarni ta'lim asoslari va amaliy ilovalarga integratsiya qilish muhimligini ta'kidlaydi.

Madaniyatlararo kompetentsiyani rivojlantirish va muloqotning yo'nalishlarini tushunish orqali odamlar turli xil ijtimoiy landshaftlarda yanada samaraliroq harakat qilishlari mumkin. Ushbu fanlararo sohada davom etayotgan muloqot tilni madaniy hodisa sifatida tushunishimizni boyitadi, bir-biriga bog'langan dunyomizda muloqotni o'rganish va amaliyotga yaxlit yondashuvni rag'batlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. John Searle (1979)-Speech acts: An Essay in the Philosophy of Language.
2. Geert Hofstede. Culture'sConsequences: Comparing Values, Behaviours, Institution, and Organisations across Nations(1984).
3. Clifford Geertz. The Interpretation of Cultures(1973).
4. Bronislav Malinovski.Argonauts of the Western Pasific(1922).
5. Sh.R. Mirsayitov.Lingvokulturologiya: nazariya va amaliyot(2009).
6. Maksetova N., Uteshova Z. LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH DICTIONARIES AND THEIR NEW TECHNOLOGIES OF COMPILING //XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR. – 2023. – T. 1. – №. 4. – C. 51-55.